

LIBRIS | We know
MIRCEA ELIADE books

*Romanul
adolescentului miop
•
Gaudeamus*

Prefață și referințe critice
Gabriel Badea

Editura
TANA

CUPRINS

<i>Portret al istoricului religiilor în tinerețe</i>	5

**ROMANUL ADOLESCENTULUI MIOP
Volumul I****Partea I**

I. Trebuie să scriu un roman	26
II. Gloria lui Robert	31
III. Jurnal de clasă	38
IV. Între Don Juani	44
V. Un prieten	49
VI. Luni, 8-9, germana	56
VII. Corigență	61
VIII. Premianții	65
IX. Vacanța	69
X. Jurnal de vară	73

Partea a II-a

I. Mansarda	79
II. „Muza” – societate cultural-dramatică	82
III. Fănică	92
IV. Domnul redactor	96
V. Noiembrie	101
VI. Repetiții	105
VII. Drumul către mine însumi	111
VIII. Incipit vita nova	116
IX. Cu Moș-Ajunul	119

Partea a III-a

I. Sâmbăta	127
II. Papini, eu și lumea	134
III. Un an	137
IV. Prietenii	142
V. Tristeți, în vară	146
VI. Mă clatină vânturile	149
VII. Bacalaureatul	153
VIII. Final	157

Volumul II [GAUDEAMUS]

Partea I

I. Decor	162
II. Președintele	165
III. Nonora	173
IV. Intermezzo	183
V. Profesorul	185
VI. Primăvară	193
VII. Muncile și zilele	196
VIII. Drum de la mănăstire	200
IX. O cheamă Nișka	208
X. <i>L'heure sexuelle</i>	211
XI. Prietenul meu iubește	216
XII. Furtună la schit	218
XIII. Plecare	226
XIV. Sfârșit de vacanță	233
XV. Taine	242
XVI. Redacția	247
XVII. Prietena mea în toamnă	254
XVIII. Iașul	257
XIX. Vrajmașul lui Petre	265
XX. Personajele judecă autorul	269
XXI. Moarte	276
XXII. Lumină la Roma	280
XXIII. Meditație pentru două toamne	284

Partea a II-a. Scrisorile

I.	287
II.	288
III.	290

IV.	290
V.	292
VI.	293
VII.	294
VIII.	295
IX.	296
X.	298
XI.	299
XII.	300
XIII.	303
[Partea a III-a]	307

Addenda

Jurnalul unui om sucit	322
[Romanul unui om sucit]	341
II. Primul Don Juan	368
X. Capitolul în care apar fecioare, castele și berete spaniole ..	373
Scrisoare din tabără. Fragment	379
<i>Referințe critice</i>	385

PORTRET AL ISTORICULUI RELIGIILOR ÎN TINEREȚE

Romanul adolescentului miop

Punând în oglindă cele două scrieri autobiografice, prima semnată de Eliade, cealaltă de Joyce, începem deocamdată prin adoptarea unui titlu alternativ și posibil pentru cele două romane pe care le vom prezenta în cele ce urmează. În ordine cronologică, *Romanul adolescentului miop* (de acum înainte, *Romanul...*, n.n.) este primul roman scris de Mircea Eliade, un roman-jurnal, scris la persoana I, în care vârsta naratorului este coincidentă cu cea a protagonistului. Romanul constituie un document autentic și extrem de valoros prin faptul că ipostaziază adolescența și formarea ultimului mare spirit enciclopedic pe care l-a dat cultura română, o spunem strict obiectiv și fără niciun fel de exagerare. Poate fi un roman despre un adolescent oarecare, unul care s-ar fi pierdut în labirintul vieții; dar aici ne aflăm în fața romanului adolescenței unui spirit științific veritabil, astfel încât avem ocazia unică de a privi etapele formării Sineului suprapersonal¹, care se

1. În cele ce urmează voi folosi conceptele de Eu și Sine în accepția lor jungiană, nu în cea freudiană. Astfel, Sinele este definit ca: „Imagine arhetipală a întregului potențial uman și a unității personalității ca întreg. În calitate de principiu unificator al psihicului uman, sinele ocupă poziția centrală de autoritate în raport cu viața psihică și, prin urmare, cu destinul individului. [...] De-a lungul vieții, sinele cere să fie recunoscut, integrat, realizat; omul nu poate spera însă să încorporeze, în cadrul limitat al conștiinței, decât fragmente limitate din această

distanțează de contingentă și de „prea-omenesc”, exersându-și mai întâi ceea ce Jünger numea „vânătoarea subtilă”¹ și care caracterizează spiritul științific în linia deschisă de Goethe (*Naturphilosophie*). Numeroase paralele pot fi trasate între evoluția scriitorului german și cea a lui Eliade, iar *Romanul...* constituie un document prețios în acest demers. Cei doi autori au fost pasionați de științele naturale, de botanică și entomologie; spre deosebire de direcția dominantă în științele exacte din epocile în care au trăit, ei au avut o viziune holistică și organică asupra fenomenelor pe care le-au studiat, fiind astfel parte dintr-o direcție distinctă, căutând fenomenul originar și cauzele prime, fie că era vorba despre botanică sau despre religie, în cazul lui Eliade.

Romanul surprinde așadar dezvoltarea pasiunii lui Eliade pentru botanică și entomologie, călătoriile de studiu ad-hoc pe lacurile din jurul Bucureștiului, precum și primele experiențe de laborator în celebra mansardă din strada Melodiei. Romanul este important datorită acestei note distincte: în literatura universală,

... vastă totalitate. Din cauza aceasta, relația eului cu sinele este un proces fără sfârșit. [...] Interacțiunea de o viață dintre eu și sine, implicând un proces continuu de influență reciprocă, își găsește expresia în individualitatea irepetabilă a fiecărei existențe.” Andrew Samuels, Bani Shorter, Fred Plaut, *Dicționar critic al psihologiei analitice jungiene*, Traducere din engleză și studiu introductiv de Corin Braga, București, Ed. Humanitas, 2005, p. 238. În doctrinele hinduse Sāṃkhya și Yoga, Sinele este echivalent cu „spiritul”, principiul transcendent și autonom. „În ambele *darśane* suferința umană își are rădăcinile într-o iluzie; omul crede, într-adevăr, că viața sa psiho-mentală – activitatea simțurilor sale, sentimentele, gândurile și volițiunile – este identică cu spiritul, cu Sinele. El confundă astfel două realități în întregime autonome și opuse, între care nu există nicio conexiune adevărată, ci numai relații iluzorii, căci experiența psihomentală nu aparține spiritului, ea aparține Naturii (*prakṛti*); stările de conștiință sunt produsele rafinate ale aceleiași substanțe aflate la baza lumii fizice și a lumii vii.” Mircea Eliade, *Yoga. Nemurire și libertate*, Traducere din franceză de Walter Fotescu, București, Ed. Humanitas, 2013, p. 28.

1. Conform titlului volumului său din 1967, *Subtile Jagden*.

celelalte romane ale adolescenței se concentrează pe dificultățile adaptării la lumea oamenilor maturi, surprinzând etapele adaptării progresive și formarea personalității prin intermediul acestui proces; descoperirea celui alt gen și trezirea primelor impulsuri amoroase constituie un alt pol al romanului adolescenței. În mod firesc, acestea sunt prezente și în *Romanul...*, cu mențiunea că cel de-al doilea pol este mai dezvoltat în *Gaudeamus*, asupra căruia vom reveni ulterior. Însă adolescentul Eliade trece cu seninătate peste pragurile adolescenței: dificultățile întâmpinate la școală din cauza lipsei de entuziasm și incapacității de a învăța mecanic, efectele fiind corigențele la matematică, limba germană, limba franceză și limba română; primele eșecuri amoroase; lupta împotriva crizelor de melancolie ce îl asaltau periodic ș.a.m.d.

Din perspectiva aceasta (dar și din altele), adolescența lui Eliade a fost una *à rebours*, în ciuda tuturor vicisitudinilor el preferând să-și cultive pasiunile legate de științele naturale și de lecturile sale extracurriculare. Pregătirea corigențelor la matematică și limba germană se transformă treptat într-o amplă procrastinare, adolescentul decalând progresiv termenele „la care se va apuca serios de lucru”, preferând în schimb lecturile cărților obținute cu mare dificultate în Bucureștiul acelei epoci. Eliade este un adolescent aparte și prin exercițiile sale de educare a voinței, datorate cărților frecventate cu asiduitate: Jules Payot, *Éducation de la volonté*, Giovanni Papini, *Un om sfârșit*, Henrik Ibsen, *Brandt*. Exercițiile sunt orientate către un scop, dobândirea unei conștiințe virile, în care spiritul să domine trupul, trecând astfel peste sentimentalismul pasiv și melancolia infecundă, specifice adolescenței. Preluând și dezvoltând unele idei din cărțile lui Giovanni Papini, Eliade va scrie ulterior trei ample eseuri pe această temă: *Apologia virilității*¹, urmat de două replici personale, scrise după aproape zece luni: *Virilitate și asceză (I)*²; *Virilitate și asceză (II)*³. Eseurile pot fi văzute ca parte a reacției lui Eliade la adresa „medelenismului” și a sentimenta-

1. În *Gândirea*, an. VIII, nr. 8-9, august-septembrie 1928, p. 352-359.

2. În *Cuvântul*, an. V, nr. 1247, 11 octombrie 1928, p. 1-2.

3. În *Cuvântul*, an. V, nr. 1253, 17 octombrie 1928, p. 1-2.

lismului specific Moldovei¹. Fără a evalua medelenismul în termeni negativi din punct de vedere estetic-literar, Eliade l-a respins la nivel cerebral, văzându-l drept o tentație a spiritului, o amăgire pentru cel ce încearcă să-și modeleze Eul² în acord cu principii ce depășesc cadrele prestabilite ale existenței obișnuite sau pasive. Proteste împotriva excesului de sentimentalism în literatură se regăsesc și în articolul *Feminitate*³. Într-un articol din 1938, prilejuit de găsirea unui carnet pe care îl crezuse pierdut, Eliade rememora această etapă a evoluției sale personale: „Între 17 și 22 de ani, aproape tot ce-am scris am scris ca să lupt împotriva deznădejzii. Atâtea foiletoane exasperate în *Cuvântul* împotriva tristeții, a «Moldovei» și împotriva sentimentului trecutului – în timp ce eu luptam de moarte cu melancolia și deznădejdea. Am scris atunci două romane – *Romanul adolescentului miop* și *Gaudeamus* – ca să mă vindec de această obsesie a trecutului și a zădărniceii”⁴.

Nu a fost subliniat îndeajuns nivelul extraordinar al lecturilor tânărului Eliade, Sorin Alexandrescu fiind printre puținii exegeți care au remarcat acest lucru: „Lecturile uluitoare ale lui Eliade

-
1. Cf. cronicii pe care M. Eliade a scris-o pe marginea romanului lui Ionel Teodoreanu, *La Medeleni* : „Suflete moarte”, în *Cuvântul*, an. V (1928), ianuarie 24, nr. 995, p. 3, precum și articolului din ciclul *Scrisorilor către un provincial: Împotriva Moldovei*, în *Cuvântul*, an. V, nr. 1021, 19 februarie 1928, p. 1-2.
 2. „[Jung] considera că eul este centrul conștiinței, dar în același timp îi punea în evidență limitările și incompletitudinea, apreciindu-l ca inferior întregului personalității. Deși eul este implicat în probleme precum identitatea personală, menținerea personalității, continuitatea în timp, medierea între tărâmurile conștiinței și cele ale inconștientului, cunoașterea și testarea realității, el trebuie privit de asemenea ca fiind subordonat cerințelor unui principiu superior. Acesta este sinele, principiul ordonator al întregii personalități. Relația sinelui cu eul este comparată cu cea dintre «agentul mișcării și obiectul mișcat»”. Andrew Samuels, Bani Shorter, Fred Plaut, *Dicționar critic al psihologiei analitice jungiene, op.cit.*, p. 93.
 3. În *Sinteza*, an. II, nr. 10-11, ianuarie-februarie 1928, p. 8-9.
 4. Mircea Eliade, „Pagini regăsite”, în *Vremea*, an XI, nr. 566, 4 decembrie 1938, p. 9.

și Cioran, mai ales pentru vârsta lor de atunci, au deschis un orizont extrem de larg în cultura română¹. Eliade nu a fost doar un savant redutabil, ci și un cititor prodigios, sacrificând aproape totul în favoarea lecturilor și a cărților. Mansarda (despre care îi plăcea să spună că avea un suflet) devenea astfel un veritabil turn de fildeș, în care se afla un mitic Aleph, care îi permitea să călătorească oriunde în timp și spațiu, evident prin intermediul lecturilor. Așadar, nimic supranatural aici, nicio tentație faustiană, ci doar un adolescent încrezător în destinul său, conjurat prin educarea zilnică a voinței și forțarea limitelor propriului intelect.

Antoine de Saint-Exupéry a observat că la naștere fiecare dintre noi are potențialul de deveni un Mozart, însă din cauza factorilor care țin de mediul social, de educație, de climatul istoric și cultural, de șansa personală, de voința individuală, de alegerile făcute pe parcurs, extrem de puțini ajung la împlinirea acestui ideal, iar în consecință în fiecare dintre noi zace un Mozart asasinat². În mare măsură adolescentul Eliade a reușit să evite acest proces, iar *Romanul...* constituie modelul acestei terapeutici a Sinelui, de edificare a lui prin blocarea continuă a intruziunilor Supraeului social și ale Eului artificial, modelat de atitudinile celor din jur și de tabuurile sociale. Privite din această perspectivă, corigențele, exercițiile de educare a voinței, primele experiențe amoroase alcătuiesc un tot unitar, scopul lor fiind crearea unui nucleu dur al personalității, care nu mai poate fi modelat pasiv de către validările celor din jur. Desigur că o asemenea rezistență constantă a condus la situații stânjenitoare, la umilințe din partea colegilor și a celorlalți, dar tânărul Eliade a trecut cu seninătate peste toate acestea, așa cum a făcut-o pe parcursul întregii vieți. Din acest punct de vedere, a rămas consecvent aceluiași idealuri din adolescență, iar în viața sa nu au fost falii de sciziune a personalității, deși au existat multe momente dramatice și cu încărcătură emoțională profundă.

1. Sorin Alexandrescu, „Modernism și anti-modernism. Din nou, cazul românesc”, în *Modernism și antimodernism* (coord. Sorin Antohi), București, Ed. Cuvântul, 2008, p. 148.

2. Vezi Antoine de Saint-Exupéry, *Pământ al oamenilor*, Chișinău, Ed. Litera, 1997, p. 205-206.

Romanul a avut o istorie aproape borgesiană: scris în anii de liceu, dar definitivat în iarna 1923-24¹, fără ca Eliade să-l fi încredințat integral publicării², a supraviețuit miraculos în arhiva din țară, aflată în custodia surorii sale, Corina Alexandrescu. Considerat a fi piesa cea mai valoroasă din cadrul arhivei Eliade, romanul a fost descoperit de către Mircea Handoca, fiind publicat pentru prima dată în revista *Manuscriptum*³ și mai apoi în volum⁴. În scrisoarea către Cezar Petrescu, datată 25 septembrie 1929, în care îi prezenta o listă a volumelor pe care ar fi dorit să le publice, Eliade se oprește și asupra celor două romane de tinerete. Despre *Romanul...* scria următorul fragment, în termeni foarte concizi: „200 [de] p[agini]. Liceul. *Un om sfârșit*, 1926, [Ionel] Teodoreanu, [Ion] Minulescu, autobiografie. Stil alegru, subiect neclar, defectele și calitățile «primului roman». Document, posibilități de desfacere, dar fără succes «critic»”⁵. În schimb, prezentarea romanului studenției este mai amplă, un argument în favoarea ipotezei că Eliade îl aprecia mai mult față de *Romanul...*:

-
1. Mircea Eliade, *Memorii, 1907-1960*, București, Ed. Humanitas, 2004, p. 83.
 2. Eliade a publicat fragmente din cele două romane în periodicele *Vlăstarul*, *Cuvântul*, *Universul literar*, *Viața literară*, între anii 1925-1928.
 3. Capitolele „Trebuie să scriu un roman” și „Taina”, în *Manuscriptum*, an. XIV, nr. 2 (51), aprilie-iunie 1983, p. 91-105; „Gloria lui Robert”, „Vacanța”, „Jurnal de vară”, în *Manuscriptum*, an. XIV, nr. 3 (52), iulie-septembrie 1983, p. 88-99; „Premianții”, „Mansarda”, Fănică”, „Domnul redactor”, „Repetiții” în *Manuscriptum*, an. XIV, nr. 4 (53), octombrie-decembrie 1983, p. 116-131.
 4. Mircea Eliade, *Romanul adolescentului miop*, Text stabilit de Adrian Bota, postfață de Mircea Handoca, București, Muzeul literaturii române, 1988.
 5. Mircea Eliade, *Europa, Asia, America... Corespondență*, vol. II, I-P, cuvânt înainte și îngrijirea ediției de Mircea Handoca, București, Ed. Humanitas, 2004, p. 464.

LIBRIS | Volcan Books

Un roman universitar (titlul nu e fixat) scris în 1928, care a plăcut puțin lui I[onel] Teodoreanu, roman de succes, dar nu matur: 250 [de] pagini, alegru, semiidilic, semișarjă (gen Alfredo Panzini), stil nostalgic reținut, ceva filozofie, multă autobiografie. Pe scurt, un tip care își propune dragostea ca [pe] o experiență, ca [pe] o posibilitate de autocreare și depășire prin renunțare; teza „eroismului” nitszchean, [al] papinismului etc.; cuprinde destulă melancolie ca să amelioreze accentul „viril”. Repet, ceea ce a repetat I. Teodoreanu: se bea ca mustul, dușcă, nu pe îndelete, ca vinul vechi.¹

Referitor la structurarea discursului narativ, Sorin Alexandrescu a arătat în volumul său *Mircea Eliade, dinspre Portugalia* modalitățile prin care Eul scriitoricesc intervine în trăirile Sinelui, precum și prezența metadiscursului în discursul memorialistic, „cel mai sincer”, al unui gidian și papinian precum Mircea Eliade². Opera lui Eliade, prin amploarea ei, ne oferă prilejul extraordinar de a observa structurarea graduală a elementului autobiografic în diverse forme narrative, începând de la nivelul „zero” al memorialisticii (însemnările brute, schițele impresiilor și gândurilor), trecând prin șase niveluri, până la ficționalizarea extremă³. Putem observa că *Romanul...* se află la nivelul 5, alături de *Maitreyi* și cu un nivel mai jos decât piesele literare ale ficționalizării extreme. Cu toate acestea, Eliade a subliniat întotdeauna autenticitatea celor două romane, ambele bazate pe jurnale personale, așa cum am menționat anterior:

Era mai mult decât un roman autobiografic. Voiam să fie în același timp un document exemplar al adolescenței. Îmi propusesem să nu inventez nimic, nici să nu înfrumusețez – și cred că m-am ținut de cuvânt. Chiar scrisorile de dragoste ale fetelor erau autentice; transcriisesem pur și simplu câteva din scrisorile primite de Dinu

1. *Idem.*

2. Sorin Alexandrescu, *Mircea Eliade, dinspre Portugalia*, București, Ed. Humanitas, 2006, p. 113, p. 120-121.

3. *Ibid.*, p. 112: Nivelul 0 – *Jurnalul portughez*; Nivelul 1 – *Fragments d'un Journal*; Nivelul 2 – *Amintiri*; Nivelul 3 – *Memorii*; Nivelul 4 – *Șantier*; *India*; Nivelul 5 – *Maitreyi*; *Romanul adolescentului miop*; Nivelul 6 – *Secretul doctorului Honigberger*; *Huliganii*.

Sighireanu. Capitolele în care descriam societatea noastră „Muza”, petrecerile la prieteni, dificultățile cu Papadopol și Banciu erau alcătuite urmând îndeaproape Jurnalul și, uneori, transcriind pasaje întregi. Țineam cu orice preț ca dialogurile să fie „autentice”, ca fiecare personaj să folosească exclusiv vocabularul lui specific. Valoarea pe care o acordam eu Romanului adolescentului miop era în primul rând documentară. Îmi spuneam că pentru întâia oară un adolescent scria despre adolescență și scria întemeiat pe „documente”.¹

Jurnalul este un spațiu literar aflat într-o zonă de frontieră: el este circumscris de temporalitatea specifică vieții cotidiene, însă cel ce scrie participă la această temporalitate, încercând simultan să i se sustragă, intuind într-un anume fel că trăsăturile definatorii ale cotidianului sunt impermanența și uitarea, care angrenează ca un turbion totul, inclusiv Eul auctorial. Maurice Blachot a reflectat asupra laturii ambivalente a jurnalului: „Se întâmplă ca scriitorii care țin un jurnal să fie cei mai literari dintre toți scriitorii, dar poate tocmai pentru că ei evită astfel zona extremă a literaturii, dacă aceasta este într-adevăr domnia fascinantă a absenței timpului”². În prima sa perioadă, aproximativ până la plecarea din țară, Eliade a evitat zona „ficționalizării extreme”, preferând să scrie mai aproape de real și de „certitudinea” temporalității cotidiene, așa încât cea mai însemnată parte a literaturii sale (până în 1945) este bazată pe jurnal, document și experiență trăită.

Mai târziu, Eliade a menționat că a fost inspirat de lectura jurnalelor scrise de alți adolescenți, cum ar fi W. N. P. Barbellion sau Otto Braun. Cu primul avea multe afinități, pornind de la pasiunea pentru științele naturale dublată de interesul pentru literatură și filosofie, mergând până la autoanaliza minuțios expusă în paginile jurnalului pe care l-a lăsat³. Ambii purtau o admirație deosebită

1. Mircea Eliade, *Memorii, op.cit.*, p. 83.

2. Maurice Blanchot, *Spațiul literar*, București, Ed. Minerva, 2007, p. 31.

3. W. N. P. Barbellion, *The Journal of a Disappointed Man*, London, Chatto and Windus, 1919, tradus și în limba română, *Jurnalul unui om dezamăgit*, București, Humanitas, 2008.

pentru Marie Bashkirtseff, autoarea unui jurnal foarte apreciat în
aceea epocă și de care se simțeau apropiați prin modul de a vedea
lumea și de a se raporta la sine.

Gaudeamus

Cele două romane pe care le prezentăm cititorului în volumul de față alcătuiesc un diptic: primul este romanul adolescenței și al studiilor liceale; cel de-al doilea este romanul primei tinereți și al studenției. Din punct de vedere cronologic ele sunt continuate de textele din perioada studiilor doctorale în India, volumele *India*, *Șantier* și romanul *Maitreyi*. În raport cu acest ultim roman care i-a adus celebritatea, *Gaudeamus* poate fi considerat un preludiu sau o introducere.

În *Memorii*, Eliade se referă la tema fundamentală pe care este construit textul, la căutarea unui eros suprafiresc, la descoperirea unor noi stări de conștiință prin evitarea căderii în senzualitate:

În ianuarie 1928, m-am hotărât să scriu urmarea la Romanul adolescentului miop. „Viața de student” se apropia de sfârșit și voiam s-o prind și să o păstrez întreagă, într-un roman autobiografic pe care îl intitulasem Gaudeamus. De data aceasta nu mai dispuneam de un Jurnal, ca în timpul liceului. Nu-mi propuneam, de altfel, să scriu un roman documentar; nu mai aveam de-a face cu un fenomen atât de puțin și greu de înțeles ca adolescența. Într-un anumit fel, „tinerețea” mi se părea o stare banală. Nu o salva de banalitate decât o mare dragoste – și numai dacă o jertfeai, renunțând la ea. Aveam pe atunci o concepție cu totul personală a „marii pasiuni”. Mi se părea că o dragoste nu-și merită acest nume decât dacă se împlinește într-o căsătorie sau dacă renunți la ea îndată ce-a atins punctul maxim de incandescență. La 20 de ani, nu-i admiram decât pe studenții care se căsătoresc sau care renunță (cum mă pregăteam să fac eu) la femeia pe care o iubesc. O dragoste prelungită, transformată în „legătură”, mi se părea tot atât de necreatoare ca și o serie de aventuri mai puțin durabile.¹

1. Mircea Eliade, *Memorii*, op.cit., p. 143.

Este interesant de observat că atunci când se afla în țară, tânărul Eliade încă nu anticipa legăturile dintre dragoste și panteism și mai ales latura mistică a iubirii, realități pe care le va descoperi doar în India și doar prin Maitreyi. Rezultă că natura erosului nu este universală, ci este profund ancorată în cultura locului în care se naște, așa încât apariția Maitreyiei este posibilă doar în India, iar cultura creează limitele mentale și de limbaj pentru oricare dintre cei ce trăiesc în spațiul ei de manifestare. Însă atât în țară, cât și în India, tânărul Eliade a fost suspicios față de tentațiile erosului feminin, căutând să-și dezvolte unele rezistențe în fața acestuia. În acea perioadă era profund influențat de modelul pastorului Brandt, din piesa lui Henrik Ibsen, și de cărțile lui Giovanni Papini, în special *Un om sfârșit*. Față de ultimul va păstra un atașament de-a lungul întregii vieți, socotindu-l maestrul său în edificarea unei etici personale și a unui Eu suprafiresc. Este realmente bizar cum Papini (un nume aproape damnat și uitat în spațiul italian contemporan) a avut un discipol strălucit tocmai în România interbelică, iar meditațiile sale au devenit prilejul pentru manifestarea unei existențe trăite la modul conștient și activ, așa cum sunt puține cazuri în istoria noastră culturală sau literară. Trebuie menționat că în *Gaudeamus* dragostea nu este trăită la modul pasiv, ca adorație a frumuseții și a farmecului feminin, ca în exagerările poeților, ci devine prilejul pentru experimentarea unor stări de luciditate și de relevare a unor laturi aflate în penumbra conștiinței. Exemplele din carte sunt elocvente, iar unele dintre ele seamănă izbitor cu paginile lui Kierkegaard din *Jurnalul seducătorului* și alte fragmente din ciclul *Sau-sau* (*Enten – Eller*). Din discuțiile cu Nișka, aflăm că Eliade cunoștea cărțile autorului danez, pe care mai târziu îl va introduce în cultura română, prin articolul „Sören Kierkegaard – Logodnic, pamfletar și eremit”¹. Cei doi autori au multe afinități, iar climaxul este dat de renunțarea totală la femeia iubită, atunci când sorții ar fi fost favorabili pentru împlinirea acestei

1. Publicat inițial în *Cuvântul*, an. IV, nr. 1035, 4 martie 1928, pp. 1-2 și reluat în *Virilitate și asceză. Scrieri de tinerețe*, 1928, Îngrijirea ediției, note și indice de Mircea Handoca București, Humanitas, 2008, p. 68-72.

iubiri (aici poate sunt și ecourile aceluia *fin amor* al trubadurilor medievale, care nu aspirau la împlinirea trupezască a iubirii):

Săptămâna aceasta am primit trei scrisori de la R. E atât de stranie așteptarea aceasta fără sens! R. nu înțelege că și-a făcut datoria – ca și mine – și că trebuie să dispară. Așteaptă, speră. De ce? N-am iubit-o mult, n-am renunțat la ea, nu m-am desprins de țară și de dragoste ca să-mi împlinesc viața mea? Îmi scrie că oricine ar fi făcut la fel în locul meu, adică ar fi plecat. Eu sunt convins că nimeni n-ar fi fost atât de nebun – dacă ar fi iubit cum am pățimit eu – ca să renunțe la fericire pentru o aventură care îi suprimă pentru totdeauna fericirea.¹

În special în *Gaudeamus*, surprinde nivelul foarte elevat și complex al discuțiilor pe care protagonistul romanului le poartă cu diverși prieteni (Marcu) sau tovarăși de drumeție (studentul la Matematică și Filosofie întâlnit în timpul unei excursii în munții Bucegi). Dacă ne întrebăm cum a fost posibil ca în România să existe o generație atât de strălucită și cu realizări impresionante, cum a fost cea interbelică, aici putem afla un răspuns. Tinerii aceștia purtau dialoguri aproape platonice la modul foarte serios, fiind implicați cu toată ființa lor în aceste discuții. Nicio urmă de ironie, scepticism sau sarcasm nu răzbate în discuțiile lor, care încă nu erau acaparate de influențele ideologiilor politice extreme. Din această cauză este cvasiimposibil ca o astfel de generație să mai apară în zilele noastre.

Privind romanul dintr-un alt unghi de lectură, trebuie remarcată tendința tânărului Eliade către autoanaliză, către cunoașterea de sine, atât în sens psihologic, cât și în sens moral, pe urmele vechilor stoici. De altfel, lupta lui continuă împotriva crizelor de melancolie și a efuziunilor sentimentale poate fi văzută ca o ipostază modernă a anticei *apatheia* recomandată de stoici. Oricum, Eliade nu trimite în mod explicit către gânditorii acestei școli filosofice, modelele sale fiind mai degrabă moderne, menționate anterior. Autoanaliza și cunoașterea de sine vor fi continuate în mod

1. Mircea Eliade, *India. Șantier*, Ediție îngrijită de Liviu Bordaș, București, Editura Cartex 2000, 2019, p. 288.